

საკრუიზო ტურიზმი - თავისებურებები, არსებული ძაბვები და განვითარების პერსპექტივები

მედეა ქავთარაძე

ედ, ბათუმის საზღვაო აკადემიის
ასოცირებული პროფესორი

ნათია ბეჟანიძე

ედ, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

კრუიზების ორგანიზება XIX საუკუნის შუა პერიოდიდან იწყება, ხოლო საკრუიზო ტურიზმის აქტიური განვითარება - XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან, თუმცა, საზღვაო მოგზაურობები ცნობილია უძველესი დროიდან.

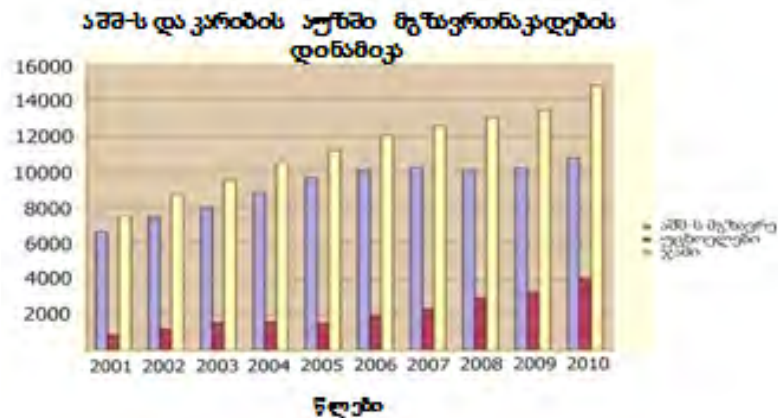
კრუიზი წარმოადგენს საზღვაო ტურს, რომლის საბაზრო ღირებულებაში შედის კომპლექსური მომსახურება გემზე, კერძოდ: გემით მგზავრობის, კაიუტაში ცხოვრების (არჩეული კლასის შესაბამისად), სამჯერადი კვების, გართობის და, როგორც წესი, მთელი რიგი სპეციალური ღონისძიებები აღნიშნულ გემზე. დღეისათვის საზღვაო საკრუიზო ბაზარზე არსებული სიტუაცია გვიჩვენებს, რომ სერვისის საკრუიზო გემებზე მნიშვნელოვნად იცვლება, კლიენტთა განახლებული მოთხოვნების შესაბამისად. ეს ეხება როგორც კვების განსაკუთრებულ სისტემას, ასევე გასართობ პროგრამებს. კრუიზი გულისხმობს არა მხოლოდ ზღვით მოგზაურობას და სრულყოფილ დასვენებას, არამედ ითვისების წინებს სხვადასხვა ქვეყნის ნავსადგურებში გემით შესვლას, იქ ექსკურსიების ორგანიზებას და სხვ.

საკრუიზო ტურიზმი მიეკუთვნება ტურიზმის სპეციფიკურ სახეობას, რამდენადაც იგი ტურიზმის ერთ-ერთი საკმაოდ შრომატევადი და კაპიტალტევადი სახეობაა, რომელიც თავის თავში მოიცავს ტურიზმის რამდენიმე სახეობას - რეკრეაციულს, სპორტულს, სამკურნალო-გამაჯანსაღებელს, შემეცნებითს და ა.შ..

ძირითადი მახასათებელი, რაც განასხვავებს კრუიზს სხვა ტურებისგან - არის ის, რომ საკრუიზო ხომალდი წარმოადგენს ადამიანთა ერთიანად გადაადგილების, ცხოვრების, კვების, დასვენების

საშუალებას. ამიტომ თანამედროვე საკრუიზო ლაინერის ინფრასტრუქტურა უნდა პასუხობდეს ყველა აუცილებელ მოთხოვნას მგზავრებისათვის მაღალი ხარისხის მომსახურების გასაწევად.

XX საუკუნის დასასრულს საკრუიზო ინდუსტრია ტურიზმის ინდუსტრიაში ყველაზე უფრო სწრაფად განვითარებად სექტორად იქცა. დღეისათვის საკრუიზო ტურიზმი იკავებს ერთ-ერთ წამყვან ადგილს მსოფლიო ეკონომიკის მნიშვნელოვან სოციალურ - ეკონომიკური დარგების სიაში. საკრუიზო ნაოსნობის განვითარების საფუძველს წარმოადგენს სამი ძირითადი ფაქტორი: მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის დონის ამაღლება, მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების მრავალფეროვნებისაკენ მისწრაფება და სამგზავრო ფლოტის განვითარების ადეკვატურობა. ქვემოთ მოყვანილი დიაგრამა (CLIA-ს შეფასებით) გვიჩვენებს, თუ როგორია ჩრდილოეთ ამერიკასა და კარიბის აუზში მგზავრთნაკადების დინამიკა 2001-2010წლებში.

ნახ.1. აშშ-ს და კარიბის აუზის მგზავრთნაკადების დინამიკა

ცხრილი №1 -ს მონაცემები ასახავს მსოფლიოს მასშტაბით ტურისტულ მიმართულებათა პოპულარობას მგზავრებს შორის.

ცხრილი №1.

საკრუიზო მიმართულებების პოპულარობა ინდუსტრიის ლიდერებს შორის 2006 – 2010 წლებში

მიმართულება	კაც/დღეების საერთო რიცხოვნობა				
	2006	2007	2008	2009	2010
კარიბები	31956	32162	30786	30940	36272
ხმელთაშუაზღვისპირეთი	10504	14748	16271	17536	18538
ალიასკა	6356	6927	6968	6864	5959
ბაჰამის კუნძულები	6073	4634	3477	4699	6795
მექსიკა	5214	5948	6451	5529	4947
ევროპა	6800	6798	7592	8739	9029
ბერმუდს კუნძულები	1388	1285	1266	1263	1502
ტრანსატლანტიკური	1467	2209	2830	2560	2691
ჰავაის კუნძულები	2885	3826	3031	1858	1770
აზია	611	431	557	724	1145
აფრიკა	43	25	59	176	160
მისისიპი	0	169	137	0	0
სამხრეთ აფრიკა	1446	2129	2676	3370	2348
ანტარქტიდა	197	260	285	217	236
სხვა	196	158	449	565	714
ჯამი	75136	81709	82835	85040	92106

მონაცემებიდან გამომდინარე შეიძლება ვიმსჯელოთ, რომ საზღვაო კრუიზებს შორის ყველაზე მეტი პოპულარული მიმართულება ბოლო წლების განმავლობაში კარიბის აუზია, მეორე ადგილზეა - ხმელთაშუაზღვისპირეთი, შემდეგ მოდის ევროპა, ბაჰამის კუნძულები, ალიასკა, მექსიკა. საკრუიზო კომპანიების მარკეტინგული განყოფილებები სისტემატურად ატარებენ კვლევებს ტურისტული მიმართულებების პოპულარობის შესახებ.

ტების დაინტერესებულობის საგანზე ამა თუ იმ ქვეყანასთან მიმართებაში. კრუიზის მიმართულების არჩევისას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება რიგ ფაქტორებს:

- **საპორტო ქალაქების ბუნებრივი და კულტურული რესურსები.** რამდენადაც ვიზიტები ნავსადგურში, ხშირ შემთხვევაში, შეზღუდულია დროში - დაახლოებით რვიდან ათ საათამდე, ამდენად, აღნიშნული აქტივების გამოყენება გაითვალისწინება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათი დათვალიერება შესაძლებელია მოცემული დროის ინტერვალში;

- **საპორტო მოწყობილობები** - უზრუნველყოფენ ტურისტების გემიდან გადმოსხდომისა და ჩასხდომის ხელმისაწვდომობას და მოხერხებულობას. რამდენადაც მგზავრთა გარკვეული რაოდენობა შესაძლოა იყოს ასაკოვანი ადამიანები ან შეზღუდული უნარების მქონენი, ამდენად ჩასხდომა-გადმოსხდომის საკითხი ძალიან მნიშვნელოვანია. ზოგიერთ ნავსადგურებს არ გააჩნიათ ღირსეული საზღვაო სამგზავრო ნავმისადგომები, ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება ე.წ. „ტენდერინგი“ (ინგლ. „tender boat“ – „მლუბკა“, მცირე ზომის მრავიანი ნავი). მგზავრები ჯგუფებად გადაჰყავთ გემის ღუზაზე დგომის ადგილიდან ნაპირამდე. ასეთი პროცედურა ქმნის მრავალი სახის უხერხულობას, მაგალითად, ამინდის პირობებზე დამოკიდებულებას, შეზღუდული უნარების მქონე მგზავრებთან დაკავშირებით გარკვეულ სირთულეებს. ტურისტების ხმელეთზე ყოფნა ასევე იზღუდება „ტენდერინგით“, რადგან გემის გასვლამდე დიდი ხნით ადრე წარმოიქმნება რიგები ნავებში ჩასასხდომად.

- **გეოგრაფიული მდებარეობა - ჩასხდომის პორტის ადგილმდებარეობა და სხვა ნავსადგურებთან სიახლოვე.** საკრუიზო კომპანიების უმრავლესობა უპირატესობას ანიჭებს იმ ნავსადგურებს, სადაც არსებობს შესაძლებლობა მთელი დღე, და, თუ შესაძლებელია, საღამოც გატარებულ იქნეს ნავსადგურში. ნავსადგურებს შორის დაშორება არ უნდა აღემატებოდეს 12 საათს (დაახლოებით 20 კვანძის სიჩქარით) - და მომდევნო ნავსადგურში გადასვლა უფრო სწრაფად ხდება. კრუიზები, სადაც ზღვაში გატარებული დღეების რაოდენობა ნაკლებია, უფრო მეტი მოთხოვნით სარგებლობს ვიდრე ის, სადაც არსებობს 2-3- დღიანი გადასვლები ნავსადგურებს შორის.

- **უსაფრთხოება** - ყოველი ნავსადგურის მნიშვნელოვანი პირობაა. ეს განსაკუთრებით ეხება იმ ადგილებს, სადაც უშუალოდ ხდება ხომალდის ნავმისადგომთან მიდგომა და ტრაპის მიმაგრება.

- **განვითარებული ინფრასტრუქტურა** - ავტობუსების, გიდეების, პოლიციის, საპირფარეშოების საკმარისი რაოდენობა. მაგალითისათვის შეიძლება მოვიყვანოთ წმინდა ტომასის კუნძული კარიბის აუზში, სადაც ერთდროულად შეიძლება თორმეტი სამგზავრო ლაინერის მიღება.

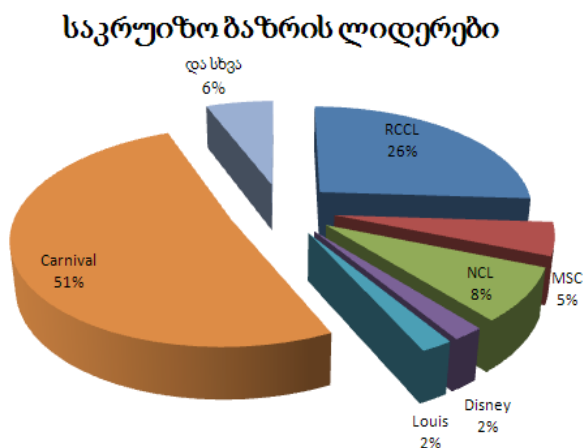
- **საკვებით უზრუნველყოფა**. ზოგიერთი საკრუიზო მარშრუტებისათვის საკვები პროდუქტებით, სასმელი წყლით და ა.შ. უზრუნველყოფა ხორციელდება ტურისტულ პორტებში, ეს დამახასიათებელია შედარებით ხანგრძლივი ტურებისათვის. თუმცა ამჟამად ყველა საკრუიზო ხაზებზე ესწრაფვიან ჩასხდომის პორტში დატვირთვას ყოველივე აუცილებელით, საკვები პროდუქტების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული პრობლემების თავიდან აცილებისა და დატვირთვის დროის ეკონომიის მიზნით.

- **საპორტო მოსაკრებლები** - კონკურენტულ გარემოში, საკრუიზო ხაზები ზოგჯერ „განაწყობენ“ ნავსადგურებს ერთმანეთის საწინააღმდეგოდ - თუ ერთ პორტს დოკზე დაყენების მოსაკრებელი ძალიან მაღალია აქვს, გემები ირჩევენ სხვა პორტს, ზოგჯერ ქვეყნისაც კი.

- **მარკეტინგი**. კრუიზების უმრავლესობა იყიდება როგორც მომსახურებების ერთიანი პაკეტი (დანიშნულების პორტებში შესვლა, განხორციელებული ღონისძიებები ხომალდზე, ნაწილობრივ ხმელეთზე და სხვ.), თუმცა განსაზღვრულ კრუიზებს შეუძლიათ ამ ფორმულის სახეცვლილება, სპეციალიზებულ ბაზარზე გაყიდვის მიზნით (მომხმარებელთა სპეციალიზებული სექტორის ინტერესებიდან გამომდინარე - ლათინური მუსიკის, აზარტული თამაშების მოყვარულები, დრავიერები, ოჯახური წყვილები) შედარებით შესაფერის მარშრუტებზე.

მსოფლიო საკრუიზო ბაზარი ხასიათდება კაპიტალის კონცენტრაციის მაღალი დონით, აღნიშნული ბაზრის მნიშვნელოვანი წილი განაწილებულია რამდენიმე მსხვილ კომპანიას შორის, კერძოდ: „Carnival Group“, „Royal Caribbean Cruises“ და „NCL“. ისინი

აკონტროლებენ მთელი საკრუიზო ფლოტის მგზავრთევადობის 85%-ს.

ნახ. 2. საკრუიზო ბაზრის ლიდერები

მსოფლიოს საკრუიზო ნაოსნობის ბაზარზე გლობალური მოთხოვნის სტრუქტურაში ყველაზე მეტი მგზავრების რიცხვი მოდის აშშ-ზე (ყველა მგზავრის საერთო რიცხოვნობის ნახევარზე მეტი), აგრეთვე, დიდ ბრიტანეთსა და გერმანიაზე. შესაბამისად, საკრუიზო ტურიზმი განსაკუთრებულ როლს თამაშობს ამ ქვეყნების ეკონომიკაში. მაგალითად, საკრუიზო გადაზიდვებიდან შემოსავლებმა აშშ-ში 2010 წელს 1997 წელთან შედარებით შეადგინა 28 მლრდ დოლარი. საკრუიზო კომპანიების რაოდენობის საშუალო წლიური ზრდა აღწევს 10%-ს. საკრუიზო ნაოსნობის ინდუსტრია აშშ-ში 200 ათას სამუშაო ადგილს აჭარბებს და დასაქმებულთა რიცხოვნობაც ეკონომიკის ამ სექტორში სისტემატურად იზრდება. ხოლო რაც შეეხება ევროპას მთლიანად, აქ საზღვაო მოგზაურობებისა და ტურიზმის წვლილი ხასიათდება ზრდის ტენდენციით და 2012 წელს მშპ-ში იგი შეადგენს 1.720.2 მლნ დოლარს (მშპ 7,9%). საკროგნოზო მაჩვენებლების მიხედვით, ეს ციფრი 2022 წლისათვის კიდევ უფრო გაიზრდება და შეადგენს 2.177.5 მლნ დოლარს.

როგორც ვხედავთ, საზღვაო მოგზაურობები ტურისტებისათ-

ვის მეტად მიმზიდველია. ამიტომაც მსოფლიო საკრუიზო ბაზარი ბოლი წლებში განიცდის მნიშვნელოვან ცვლილებებს. მაგალითად, 2010-2011 წლებში კრუიზების მგზავრთა საერთო რიცხოვნობა გაიზარდა 18,7 მლნ-დან 20,6 მლნ-მდე., აქტიურად მიმდინარეობს საკრუიზო ბიზნესის რესტრუქტურიზაცია: ერთმანეთზე მიყოლებით ექსპლუატაციაში შედის ახალი გიგანტური ხომალდები, ხორციელდება საკრუიზო კომპანიების შერწყმა, მიმდინარეობს ახალი ტერიტორიების ათვისება და საკრუიზო კომპანიებს შორის აქტიური კონკურენცია. ტურისტის მიერ კრუიზის, როგორც დასვენების სახეობის, შერჩევის დროს ძირითად უპირატესობას წარმოადგენს გამარტივებული სავიზო სისტემა, ტურისტს ესაჭიროება მხოლოდ იმ ქვეყნის ვიზის მიღება, სადაც ხდება გემზე ჩასხდომა. ნავსადგურების მიერ გემის მიღება ხდება გემის დოკუმენტაციის საფუძველზე, მოუხდავად იმისა, თუ რამდენი ეროვნების ადამიანი იმყოფება აღნიშნულ ხომალდზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს გარკვეული ურთიერთდამოკიდებულება მგზავრების რაოდენობასა და კრუიზის ხანგრძლივობას შორის. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, ყველაზე პოპულარულ და მოთხოვნად კრუიზებად, ითვლება 6-დან 8- დღემდე ხანგრძლივობის მოგზაურობები.

ცხრილი №2

მგზავრების რაოდენობასა და კრუიზის ხანგრძლივობას შორის ურთიერთდამოკიდებულება

	მგზავრები, ათასი კაცი		ზრდა, %
	1990	2010	
2-5 დღე	1,434	4,030	181,0
6-8 დღე	1,966	7,895	301,6
9-17 დღემდე	358	2,662	643,6
18+ დღე	16	231	1343,8
ჯამი	3,774	14,819	292,7

საინტერესოა, აგრეთვე, ბათუმის საზღვაო სავაჭრო ნავსადგურში საკრუიზო გემების შემოსვლისა და მგზავრთნაკადების დინამიკა

ცხრილი №3

საკრუიზო გემების შემოსვლისა და მგზავრთნაკადების
დინამიკა 2009-2012 წლებში

	2009		2010		2011		2012	
საკრუიზო გემებისა და მგზავრთნაკადების რაოდენობა	10	4127	10	3127	8	2564	18	3007

როგორც ცხრილიდან ჩანს, საანალიზო პერიოდში საკრუიზო გემებიდან მგზავრთნაკადის მაჩვენებელი კლების ტენდენციით ხასიათდება. 2010 წელს 2009 წელთან შედარებით იგი შემცირდა 25%-ით, მიუხედავად იმისა, რომ 2012 წელს 2011 წელთან შედარებით ეს მაჩვენებელი გაიზარდა 17,2 %-ით, აღნიშნული ზრდა ვერ ჩაითვლება მგზავრთნაკადების პროგრესულ განვითარებად.

მსოფლიო საკრუიზო ბაზრის დინამიური ზრდა განაპირობებს ამ სფეროში მოღვაწეობისადმი დაინტერესებას, როგორც ბათუმის საზღვაო ნავსადგურის მხრიდან, რომელსაც გააჩნია სამგზავრო ტერმინალი და მნიშვნელოვანი ზომების საკრუიზო გემების მიღების შესაძლებლობა, ასევე პოტენციური საკრუიზო ოპერატორების და ტურისტული კომპანიების მხრიდანაც.

სამწუხაროდ, საკუთარი ფლოტის არქონის გამო ჩვენი ქვეყნის ნავსადგურები საერთაშორისო საკრუიზო ოპერატორების მიერ განიხილება მხოლოდ როგორც სატრანზიტო პორტები, ძირითადად ხმელთაშუაზღვისპირეთის მიმართულების რეისებისათვის. ასეთ პირობებში, საკრუიზო ბაზრის განვითარების არსებით კანონზომიერებას წარმოადგენს მიზნობრივი ინვესტიციების განხორციელება, სხვადასხვა სახის ინოვაციების ფართო გამოყენება და ეფექტური მენეჯმენტი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма. - Ростов-на-Дону: Феникс.
2. Зорин И.В., Каверина Т.П. Менеджмент туризма: туризм как вид деятельности. М.: Финансы и статистикаю.
3. Косолапов А.В., Руденко Л.Л. Мировой туризм. – Спб.: Нева, 2004.
4. Холлоуей ДЖ. К.,Тейлор Н. Туристический бизнес: Пер. С англК.: Знания.
5. Review of maritime transport 2009. UN: New York, Geneva, 2009
6. Peisley T. Global Changed in the Cruise Indastry 2003-2010, Seatrade Communications, 2003.
7. Berger A. Review of Ocean Travel and Cruising: a Cultural Analysis, The Haworth Hospitality Press, 2004.